SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Võru Vallavalitsus
vald@voruvald.ee
Võrumõisa tee 4a
Võru linn, Võru maakond

23.12.2024 nr 5.1-3/28973-4

JÄRELEVALVE AKT

I. ÜLDSÄTTED

1.1. Järelevalve teostamise õiguslik alus: sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 157 lõige 3 ning lastekaitseseaduse (LasteKS) § 38 lõige 6 alusel järelevalvet lastekaitse korraldamise üle Võru Vallavalitsuses.

1.2. Järelevalve teostamisel kontrolliti: Võru Vallavalitsuse lastekaitsetöötajate vastavust LasteKS §des 19 ja 20 sätestatud nõuetele, hinnati, kas kohaliku omavalitsuse üksus (KOV) on loonud tingimused lastekaitse töö tegemiseks ning analüüsiti lastekaitsetöö menetlusi sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris (STAR), fookuses lähisuhtevägivalla (LSV) juhtumid.

1.3. Järelevalve teostamise koht: Võrumõisa tee 4a, Võru linn, Võru maakond.

1.4. Paikvaatluse aeg: 15.10.2024, kell 9.00-10.30

1.5. Järelevalve teostajad: Sotsiaalkindlustusameti (SKA) õiguse ja järelevalve osakonna järelevalve talituse peaspetsialistid Ave Viitak ja Monika Aun.

1.6. Järelevalvemenetluses kasutatud meetodid: paikvaatlus, dokumentide, STAR andmete analüüs, kirjalik küsitlemine ja intervjuu.

1.7. Järelevalvetoimingute juures osalesid sotsiaalosakonna juhataja Angela Järvpõld, lastekaitsespetsialistid Riina Mandel ja Kristina Tobreluts.

II. JÄRELEVALVE TULEMUSED

SKA tuvastas, et Võru Vallavalitsus ei ole järginud järgmisi õigusaktides sätestatud nõudeid/kohustusi:

2.1 **LasteKS § 17 lõige 1 punkt 3**, mille kohaselt on kohaliku omavalitsuse ülesanne abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 22254931907, 23264223902, 24269584005, 23267735066 ja 24272855502 lapsest teada saamisel viivitamata hinnanud lapse abivajadust ega/või lapse abistamiseks meetmeid pakkunud.

2.2. **LasteKS § 21 lõige 1,** mille kohaselt tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastu võtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuste kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel välja selgitada lapse huvid ja lähtuda otsuse tegemisel nendest, kui esmatähtsast kaalutlusest.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 23267735066 ja 23265471524 lähtunud laste huvidest.

2.3. **LasteKS § 28 lõige 1**, mille kohaselt tuleb enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist hinnata lapse abivajadust.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 18224080422, 23264223902, 23267735066 ja 22249538580 enne teenusele suunamist hinnanud lapse abivajadust.

2.4. **LasteKS § 28 lõike 2 punkt 2**, mille kohaselt tuleb anda hinnang last kasvatava(te) isiku(te) vanemlikele oskustele.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriga 24268986040 hinnanud last kasvatava(te) isiku(te) vanemlikke oskusi.

2.5. **LasteKS § 29 lõige 2**, mille kohaselt tuleb abivajavale lapsele abi osutamisel rakendada võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid SHSs sätestatud korras.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriga 24269611807 ja 23267735066 rakendanud võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid SHSs sätestatud korras.

2.6. **LasteKS § 29 lõige 3**, mille kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest tegema otsuse juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale ametiisikule.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 22254931907, 23264223902, 24269584005, 24272855502, 23265471524 teinud otsust juhtumikorralduse algatamiseks ega algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale isikule kümne päeva jooksul peale abivajadusest teada saamist.

2.7. **LasteKS § 29 lõige 5**, mille kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus abivajava lapse abivajaduse hindamisel ja abi osutamisel välja selgitama ja dokumenteerima lapse arvamuse ning lisama selle lapsega seotud kohustuslikule juhtumiplaanile, kui eriseadus ei sätesta teisiti.

Lastekaitsetöötaja ei olnud kontrollitud menetluses viitenumbritega 23264223902 lapse abivajaduse hindamisel ja/või abi osutamisel välja selgitanud ja/või dokumenteerinud lapse arvamust ning lisanud lapsega seotud kohustuslikule juhtumiplaanile.

SKA tuvastas sätestatud nõuete osas puudusi, kuid järelevalve vestluste tulemusel teavad lastekaitsespetsialistid neid edaspidises juhtumitöös vältida. Vaatamata puudustele on nendes menetlustes lähtutud laste huvidest ja lapsed ei ole jäänud vajaliku abi ja toetuseta. Lastekaitsetöötajad on teinud enamikes juhtumites aktiivset juhtumikorralduslikku tööd.

Eeltoodust tulenevalt ei pea SKA vajalikuks järelkontrolli teostamist ja lõpetab järelevalvemenetluse.

III. JÄRELEVALVEMENETLUSE KOKKUVÕTE

3.1 Võru valla üldandmed ja lastekaitsetöö korraldus

Võru valla haldusterritooriumil elab 2145 last. Võru Vallavalitsus on määratud 11 lapse eestkostjaks, kellega tegelevad kaks lastekaitsespetsialistid.

Lastekaitse valdkonda juhib sotsiaalosakonna juhataja Angela Järvpõld ning vallas töötab kaks lastekaitsetöötajat Riina Mandel (alates 02.02.2018) ja Kristiina Tobreluts (alates [redacted]). Mõlemal ametnikul on kõrgharidus ning nad omavad sotsiaaltöötaja kutset spetsialiseerumisega lastekaitsele.

LasteKS §s 20 sätestatud piirangute puudumist kontrollib kord aastas Võru Vallavalitsuse personalispetsialist kõikide lastega töötavate spetsialistide kohta, tehes vastava päringu karistusregistrisse.

Laste ja perede komisjon on loodud Võru vallavalitsuse 14.01.2020 korraldusega nr 30. Komisjon tuleb kokku vajadusel operatiivselt ning ettepanekuid teenuste arendamisel on arvestatud ka eelarve planeerimisel (vanemlusprogramm, tugiteenused jt).

Lastekaitsespetsialistid osalevad regulaarselt supervisioonidel, koolitustel ja infopäevadel, osalemisel arvestatakse lastekaitsespetsialistide vajadusi ja soove. Lastekaitsetöötajatel võimaldatakse osaleda tasulistel koolitustel, piiranguid seni ei ole seatud. Juhul kui mõlemad lastekaitsespetsialistid osalevad korraga koolitustel on asendajaks sotsiaalosakonna juhataja.

Lastekaitsespetsialistidele on loodud eraldi tervist hoidev ja turgutav pakett, mis võimaldab supervisioonile lisaks saada piisavas koguses kovisioone ja vajadusel eelisjärjekorras teraapiat. Kõikidel ametnikel on võimalik vaimse ja füüsilise tervise toetamiseks kasutada KOVi poolt teatud mahus rahastatud teenuseid (stebby). Angela Järvpõld toob välja, et ideaalpildis on lastekaitsetöötajatel võimalus keeruliste juhtumite lahendamiseks pöörduda nõustamisüksusesse, kus abi ja nõustamist pakuvad neist endist kogenenumad ja pädevamad spetsialistid. Sotsiaalvaldkonna juhi hinnangul, selleks et vähendada mõlema lastekaitsespetsialisti töökoormust, tunnevad nad puudust veel ühest lastekaitsespetsialistist.

Võru Vallavalitsuse kodulehel on välja toodud vajalikud teenused ja toimingud ning lapse toetamise võimalused sh erivajadusega laste toetavad teenused.

3.2. Järelevalve menetlus

Järelevalvemenetlus lastekaitsetöö üle algatati 30.09.2024. Järelevalve teostamisel kontrolliti lastekaitsetöö korraldamise vastavust õigusaktidele ning abivajava lapse juhtumiga (fookuses LSV) seotud andmete kandmist sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (STAR).

Järelevalvemenetluses esitatud lastekaitse valdkonda puudutavatele küsimustele vastasid sotsiaalosakonna juhataja ja lastekaitsetöötajad. Vastustes kirjeldati omavalitsuse lastekaitsetöö korraldust, pakutavaid teenuseid, lastekaitse prioriteete aastatel 2023/2024 ning laste õiguste ja heaolu tagavaid põhimõtteid. Lisaks anti ülevaade lastekaitse tööprotsessidest abivajava lapse juhtumi vaates ning LSV juhtumite võrgustikuliikmetest.

Vestlused sotsiaalhoolekanne osakonna juhataja ja lastekaitsetöötajatega toimusid Võru Vallavalitsuses 15.10.2024.

Järelevalve raames küsiti tagasisidet koostööpartneritelt, küsimustele vastasid üheksa võrgustikuliiget. Vastajad hindasid kümne punkti süsteemis koostööd Võru Vallavalitsusega kokkuvõttes 7,5le punktile.

Küsimuste vastustest tuli välja, et lastekaitsealast koostööd tehakse nii lastekaitsespetsialistidega kui ka sotsiaalosakonna juhiga vajadus- ja juhtumipõhiselt ning spetsialistid on alati abivalmid, annavad selgitusi ja asjakohast nõu ning püüavad olukordadele leida lahendusi. Enamasti on

pöördumise põhjusteks lapse heaolu tagamine nii lasteasutuses kui kodus ja ollakse kindlad, et tihe omavaheline koostöö jätkub ka edaspidi.

Vastajad toovad välja, et keerulises olukorras olevate perede juhtumid, kus pole laste esmased vajadused tagatud, on aja jooksul kasvanud ning on mõistetav, et lastekaitsespetsialistidel jääb puudu ajaressursist. Lisaks on takistusena väljatoodud informatsiooni vahetamist, seda eriti erakorralistes olukordades, kus info jääb väheseks nt kui lastekaitsespetsialist ei saabugi kohtumisele või kui lastekaitsetöötaja on lubanud tagasi helistada, kuid ei pea oma lubadusest kinni. Arvestada tuleb, et kui asutus pöördub lastekaitsespetsialisti poole ja saab vastuseks, et ei saa rääkida, siis see võib kahjustada usalduslikku koostööd.

Vastuste analüüsist ilmneb, et oluline on lastevanemate toetamine ja nende suunamine, et nad orienteeruks seadustes ettenähtud võimalustes. Lisaks tuuakse välja konfidentsiaalsuse nõue, seda juhtudel kui lastekaitsespetsialistil on palutud läbi viia kodukülastus, et veenduda laste heaolus, siis on oluline tagada anonüümsus, et ennetada/vältida lapsevanema pahameelt pöörduja suhtes.

Koostööpartnerid on välja toonud, et kuna omavalitsus on suur, siis lastekaitsespetsialistide töökoormuse tõttu on spetsialistid väga koormatud, mis omakorda takistab mõne juhtumi lahendamiseks ühise aja leidmist. Vaatamata piiratud ajaressursile pole aga olnud olukorda, kus Võru valla lastekaitsespetsialistid pole kättesaadavad või ei ole olnud nendega võimalik juhtumit arutada.

Edusammude ja murede kohta antakse tagasisidet enamasti võrgustikutöö kaudu seda nii vajaduspõhiselt kui ka juhtumipõhiselt. Valla eestvedamisel toimuvad regulaarsed kohtumised kõikide valla tugispetsialistidega, sh lastekaitsespetsialistidega lisaks kutsutakse kokku heatahtering, kus kõikide osapooltega (lastekaitsespetsialist, pere tugiisik jne) leitakse olukordadele lahendusi.

Lastekaitsetöö korralduse parendamiseks ja tõhustamiseks on mitmed vastajad teinud ettepaneku luua lisaks üks lastekaitsespetsialisti ametikoht.

3.3 Paikvaatluse ja küsitluse kokkuvõte

Lastekaitsespetsialistide tööjaotusel lähtutakse ametijuhendist ning võimalikult palju võrdsuse printsiibist. Peamised laste abivajaduse valdkondadeks, millega lastekaitsetöötajad tegelevad on hooldusõigus, vanemate vaheline suhtluskord, koolikohustuse mittetäitmine, erivajadustega laste abivajaduse hindamine, lähisuhtevägivalla juhtumid.

Võru valla lastekaitsetöö 2023. ja 2024 aasta prioriteedid on perede ja laste abivajadusest tulenevate vajalike toetavate teenuste osutamise suurendamine ja rahalise toetuse osakaalu vähendamine ning lastekaitsespetsialistide pädevuse ja motivatsiooni hoidmine sh koolitustel osalemise võimaldamine.

KOV korraldatavate teenuste hulka kuuluvad abivajavale lapsele ja tema perele tugiisikuteenus (erivajadustega lastele ja peredele), eluruumi tagamise teenus; sotsiaaltransporditeenus; võlanõustamisteenus; lapsehoiuteenus; psühholoogiline nõustamine, pereteraapia, mänguteraapia, saviteraapia; muud vajaduspõhised teraapiad; hingehoid; leinalaager, noortelaagrid vähekindlustatud peredele ning turvakodu teenus. Turvakoduteenus on korraldatud juhtumipõhiselt, teenust osutab vajaduspõhiselt Tartu Laste Turvakodu.

Lähisuhtevägivalla juhtumite lahendamisel on olulisteks koostööpartneriteks politsei, ohvriabi ja kriminaalhooldusamet. Kõige tihedamalt tehakse koostööd piirkonnapolitseinikuga, kellega koos viiakse läbi kodukülastusi, vesteldakse osapooltega ning arutletakse läbi võimalused, kuidas edasist tuge pakkuda. Ohvriabi töötajaga täpsustatakse juhtumipõhiselt vajadused üle, kas saadakse nõustamist ohvriabi kaudu või on vajalik valla poolt suunata psühholoogi nõustamisteenusele.

Turvalise koostöö raamistiku (TUKO) võrgustikukohtumised toimuvad reeglina kriminaalhoolduse eestvedamisel ning informatsioon, mida asutuste esindajad võrgustikukohtumisel vahetavad, on rangelt asutusesiseseks kasutamiseks ning seda ei tohi ilma kohtumisel osalenud osapoolte suulise või kirjaliku loata avalikustada kolmandatele osapooltele. TUKO kohtumistele on kriminaalhooldus kutsunud valla ja ohvriabi. Sotsiaalosakonna juhi hinnangul on koostöö nimetatud asutustega väga hea.

Võru Vallavalitsuses töötab kaks tugiisikut, kellel on oluline roll lastekaitsespetsialistide toetamisel, andes ülevaadet perede ja laste vajadustest ning peredele individuaalselt läheneda määrates vajaduspõhiselt teenuse mahu. Peretöötajad on täiskohaga palgalised töötajad.

Järelevalve menetluse ajal ei viibi riiklikult korraldatud KLA-teenusel lapsi, ühel lapsel lõppes teenus 2024 septembris.

Sotsiaalhoolekande juhi hinnangul on Lõuna-Eestis piisavalt peredele ja lastele toetavaid teenuseid ja tugiprogramme. Võrumaale on loodud keskus pädevate oma ala spetsialistidega. Keskusesse saavad pöörduda noored, pered erinevate nõustamiste ja teenuste saamiseks ning vaimse tervise probleemidele lahenduste leidmiseks. Madala vaimse võimekusega noortele emadele/peredele on olemas tugikodud, kus toetatakse ja õpetatakse vanemaks olemist, majanduslikku toimetulekut, hügieeni jm iseseisva eluga toimetulekuks vajaminevat. Laste psühhiaatri vastuvõtule on võimalik saada mõistlikku aja jooksul. Riigil ja kohalikel omavalitsustel on piisavalt ressurssi, et toetavate teenuste eest tasuda.

3.4 Lastekaitse menetluste analüüs

Järelevalve menetluses analüüsiti STARi kantud juhtumimenetlusi viitenumbritega 23267735066, 22254931907, 18224080422, 23264223902, 2326547152, 24268986040, 24272855502 koos lihtmenetluse viitenumbriga 23268050069 ning lihtmenetlusi viitenumbriga 24269584005 ja 23265471524.

SKA andis pärast vestlusi lastekaitsetöötajatega täiendava aja kanda STARi menetlustesse teave tehtud, kuid seni sisse kandmata jäänud toimingute kohta.

Juhtumimenetluses viitenumbriga 22254931907 on tegemist perega, kus on esinenud korduvat lähisuhtevägivalda ja lapse ema on olnud ohvriabi seaduse (OAS) mõistes hädaohus olev täisealine perevägivalla ohver.

- Menetlus algatati 01.08.2022 korduvate peretülide tõttu. Lastekaitsetöötaja koostöös PPA ja ohvriabi töötajaga viisid läbi vestlused asjaolude väljaselgitamiseks. Lastekaitsetöötaja ei hinnanud abivajavast lapsest teada saamisel lapse abivajadust rikkudes LasteKS § 17 lõike 1 punktis 3 sätestatud nõuet.
- Lastekaitsetöötaja ei algatanud 10 päeva jooksul abivajavast lapsest teada saamisest juhtumimenetlust ega teinud otsust -menetluse mittealgatamise kohta, rikkudes LasteKS § 29 lõikes 3 sätestatud nõuet.
- Peale menetluse algatamist toimus mitmeid lähisuhtevägivalla juhtumeid ning lastekaitsetöötaja koostöös teiste võrgustiku liikmetega nõustasid vanemaid, sõlmiti kokkuleppeid ning algatati kriminaalmenetlus. Lastekaitsetöötaja tegi kodukülastusi lapse olukorra hindamiseks.
- 08.12.2022 toimus esimene MARACi-kohtumine, kuna lapse ema oli hädaohus olev täisealine perevägivalla ohver. 08.02.2023 algatas lastekaitsetöötaja juhtumimenetluse.
- Positiivsena saab välja tuua, et lastekaitsetöötaja on teinud järjepidevat tööd lapsevanemaga usaldusliku suhte loomiseks ning jõustanud teda iseseisvama, mehest sõltumatu elu suunas ja lapse heaolu tagamisel.
- Järelevalvemenetluse jooksul on hinnatud lapse abivajadus ja koostatud tegevuskava lapse ja pere toetamiseks.

Juhtumimenetluses viitenumbriga 18224080422 (analüüsis toimingud al 16.01.2023) on tegemist perega, kus on esinenud korduvat lähisuhtevägivalda ja lapse vanem on olnud ohvriabi seaduse (OAS) mõistes hädaohus olev täisealine perevägivalla ohver.

- Pere on olnud lastekaitsetöötaja vaateväljas alates 2023 korduvate lähisuhtevägivalla juhtumite tõttu. Pere suhtes on juba varasemalt algatatud juhtumimenetlus, kuid laste juhtumiplaanid on olnud kinnitamata.
- Lastekaitsetöötaja on korduvalt koostöös võrgustikuga teinud kodukülastusi, nõustanud vanemaid stabiilse ja rahumeelse kasvukeskkonna loomisel. 10.10.2023 määrati perele tugiisikuteenus ja 06.09.2023 suunati laste ema vanemlusprogrammi „Imelised aastad“ kuid eelnevalt ei olnud hinnatud laste abivajadust, millega rikuti LasteKS § 28 lõikes 1 sätestatud nõuet.
- Peretöötaja on teinud lapsevanemaga aktiivset tööd vanemale lapsele erivajadusest tulenevate vajaliku abi ja teenuste tagamiseks, sest vanema suutlikus asjaajamisel on vähene.
- Lastekaitsetöötaja on teinud aktiivset võrgustikutööd MARACi raames lapsevanema ja laste turvalisuse tagamiseks.
- Järelevalve menetluse jooksul on ajakohastatud ja kinnitatud laste abivajadus ning tegevuskava pere toetamiseks.

Juhtumimenetluses viitenumbriga 23264223902 on tegemist lastega, kes on vanemate väheste vanemlike oskuste tõttu ajutiselt perekonnast eraldatud ja viibivad asendushooldusteenusel.

- Menetlus algatati 18.07.2023 kui teavitati abivajavatest lastest, lastekaitsetöötaja teostas kodukülastuse asjaolude väljaselgitamiseks. Lapsed olid hooldamata, puudus söök ja kodu oli halvas seisukorras. Perele määrati tugiisik, kes on teinud menetluse jooksul perega aktiivset tööd, nõustanud vanemaid, vald on taganud perele materiaalset tuge, kuid enne teenuse määramist ei hinnatud laste abivajadust, millega rikuti LasteKS § 28 lõikes 1 koosmõjus LasteKS § 17 lõike 1 punktis 3 sätestatud nõuetega.
- Lastekaitsetöötaja ei algatanud 10 päeva jooksul abivajavast lapsest teada saamisest juhtumimenetlust ega teinud otsust -menetluse mittealgatamise kohta, rikkudes LasteKS § 29 lõikes 3 sätestatud nõuet. Juhtumimenetlus algatati kaheksa kuud peale menetluse algust kui lapsed eraldati perekonnast.
- Järelevalvemenetluse ajal on täiendatud laste abivajaduse hinnangut, kuid kahe lapse osas ei ole hinnatud kõiki seaduses sätestatud valdkondi, millega on rikutud LasteKS § 28 lõike 2 punktis 1 sätestatud nõuet.
- 31.10.2024 kinnitatud laste abivajaduse hindamisest nähtub, et laste arvamused on välja selgitatud, kuid on dokumenteerimata, millega on rikutud LasteKS § 29 lõikes 5 sätestatud nõuet.
- Kohalik omavalitsus on teinud aktiivset tööd vanemate toetamisel laste kasvatamisega toimetulekul ja vanemluse parendamiseks ning positiivsena saab välja tuua, et vanemate aktiivne toetamine on jätkunud peale laste eraldamist.

Lihtmenetluses viitenumbriga 24269584005 on tegemist perega, kus vanemal esineb alkoholi liigtarbimist, mis häirib 13-aastast last.

- Menetlus algatati 06.03.2024 kui laps pöördus Lasteabi poole murega vanema alkoholi liigtarvitamise pärast. Lastekaitsetöötaja vestles lapsega, selgitas välja asjaolud ja tema arvamuse, kuid ei hinnanud lapse abivajadust, rikkudes LasteKS § 17 lõike 1 punktis 3 sätestatud nõuet.

- Lastekaitsetöötaja ei algatanud 10 päeva jooksul abivajavast lapsest teada saamisest juhtumimenetlust ega teinud otsust -menetluse mittealgatamise kohta, rikkudes LasteKS § 29 lõikes 3 sätestatud nõuet.

Juhtumimenetlus viitenumbriga 23267735066 on algatatud abivajavale lapsele.

- Menetlus algatati 14.12.2023 ning juhtumimenetlus avati 18.12.2023.
- Peres aset leidnud ootamatu sündmuse tõttu külastas sotsiaalosakonna juhtaja last ning ta toimetati lähedase (sugulase) juurde.
- Arvestades lapse üleelamisi ning edasise elukorraldusega seonduvat, pakuti lapsele esmast psühholoogilist abi, kuid samas jäeti ära lapse abivajaduse terviklik hindamine, millega rikuti LasteKS § 17 lõige 1 punkti 3 sätestatud nõuet, mille kohaselt peab kohalik omavalitsus abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajadust hindama, kui ka LasteKS § 28 lõikes 1 sätestatud nõuet, mille kohaselt tuleb enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist hinnata lapse abivajadust.
- Juhtumimenetluses selgub, et laps ei ole õppinud tavakooli tingimustes ning seetõttu vajab hariduse korraldamises erisusi. Tulenevalt asjaoludest järeldub, et juhtumiga tegelenud lastekaitsespetsialist ei ole väljaselgitanud lapse huvisid, millega on rikutud LasteKS § 21 lõikes 1 sätestatud nõudeid, millest tulenevalt tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastu võtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuste kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel välja selgitada lapse huvid ja lähtuda otsuse tegemisel nendest, kui esmatähtsast kaalutlusest.
- Tänaseks on lapse elukoht teises omavalitsuses, kuid pole väljaselgitatud võrgustikutöös lapse olukorda, rikkudes LasteKS § 29 lõiget 2, mille kohaselt tuleb abivajavale lapsele abi osutamisel rakendada võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid SHSis sätestatud korras.
- Vestluse käigus selgus, et lastekaitsespetsialist ei olegi antud juhtumiga tegelenud, kuid STARi keskkonnas on antud juhtum aktiivne ja tema vastutusel.

Juhtumimenetluses viitenumbriga 24272855502 ja lihtmenetlus viitenumbriga 23268050069, on tegemist abivajava lapsega.

- Pöördumine on registreeritud 16.08.2024 ning juhtumimenetlus algatati 29.08.2024 ehk 13 päeva peale abivajava lapse teate saamist, seega rikuti LasteKS § 29 lõikes 3 sätestatud nõuet, kuna KOV peab kümne päeva jooksul abivajavast lapsest teadasaamisest algatama juhtumimenetluse või tegema otsuse menetluse mittealgatamise kohta.
- Läbi on viidud lapse eelhindamine, kus välja on toodud lapse minapilt ja tema eneseteenindusoskused, kuid lapse abivajadust terviklikult hinnatud ega tegevuskava koostatud ei ole. Rikutud on LasteKS § 17 lõige 1 punkti 3, mille kohaselt on KOVi ülesandeks lastekaitse korraldamisel abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine.
- Laps on kasvanud emaga, talle on tagatud kõik vajalikud tingimused.
- Lapse isa soovib lapse elus rohkem osaleda sh intensiivselt lapsega tegeleda, kuid samas ei arvesta lapse huvide ja kohanemisega. Peale kohtumisi isaga on laps nutune ja jäänud haigeks.
- Lapse vanemad on taotlenud riiklikku perelepitusteenust, kuid üks osapooltest lõpetas lepituskohtumised. Ema on suunatud psühholoogiteenusele, ta on osalenud vanemlusprogrammis „Imelised aastad“.

Lihtmenetluses viitenumbriga 23265471524 esinevad lapsel käitumisprobleemid, mis avaldavad mõju lapse toimetulekule koolis.

- Pöördumine on registreeritud 13.09.2023 ning järgmine toiming STARis on tehtud alles 07.10.2024, kus põhjenduses selgub, et juhtum ei ole akuutne. Rikutud on LasteKS § 29 lõiget 3, mille kohaselt peab KOV kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest tegema otsuse juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale ametiisikule.
- Lastekaitsespetsialist on kohtunud koolis sotsiaalpedagoogi ja õppealajuhatajaga ning kool on lapse suunanud psühholoogi juurde.
- Arvestades asjaolu, kus STARi kandest selgub, et lapsed toimetavad enamjaolt omaette, siis kogumis ei ole lastekaitsespetsialist välja selgitanud lapse huvisid, mille kohaselt tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastu võtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuste kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel välja selgitada lapse huvid ja lähtuda otsuse tegemisel nendest, kui esmatähtsast kaalutlusest on rikutud LasteKS § 21 lõikes 1 sätestatud nõuet.

Lihtmenetlus viitenumbriga 24269979389 (lõpetatud 31.10.2024), **juhtumimenetlus viitenumbriga 24268986040**, kus tegemist on 8-aastase abivajava lapsega, pere on pidevas lastekaitse infoväljas, käimas on kohtuvaidlus.

- Juhtumimenetlus on algatatud 28.02.2024 PPAteatise registreerimisega.
- Lapsevanemate omavahelised suhted on ajajooksul muutunud pingeliseks ja lapse huve kahjustavaks. Vanemad on suunatud pereteraapiasse, kuid see pole andnud oodatud tulemust. Käimas on kohtumenetlus.
- Perele on määratud tugiisik abistamaks igapäevaeluliste küsimuste lahendamisel, emotsionaalse tasakaalu leidmisel ja igapäevaelu korraldamisel.
- Peres esinevad alkoholiprobleemid, lähisuhtevägivald.
- Läbi on viidud etteteatamata kodukülastused (19.02.2024; 26.02.2024), kus lastekaitsespetsialist on hinnanud vanema käitumist laste heaolu kahjustavaks. Lapsed ei saa endast mitteolenevatel põhjustel kooli ning vanemal on raskused enda probleemiga tegeleda. Puudub hinnang vanemate vanemlikele oskustele, sh kas lapsevanemad tulevad toime laste heaolu ja turvalisuse tagamisega, millega on rikutud LasteKS § 28 lõike 2 punktis 2 sätestatud nõuet.
- Välja on selgitatud lapse arvamus (26.03.2024; 27.05.2024).
- Positiivsena saab välja tuua, et lastekaitsespetsialist on loonud vanemaga usalduslikku suhte ning erinevate probleemide lahendamisel leitakse koostöös võimalused, kuid pere vajab jätkuvalt jälgimist ja toetamist, seda eriti tagasilanguseohu puhul. Samas kui selgub, et riskitegurid on kõrged, siis võtta kasutusele meetmed lapse heaolu ja turvalisuse tagamiseks ning kaaluda LasteKS § 40 lõike 2 alusel last kasvatavale isikule ettekirjutuse tegemist.

IV. TÄHELEPANEKUD/ETTEPANEKUD/SOOVITUSED

4.1. SKA juhib tähelepanu järgmistele asjaoludele:

4.1.1 Alates 01.04.2023 kehtib LasteKS § 29 lõige 3¹, mis sätestab, et kui kohaliku omavalitsuse üksus saab teada lapsest, keda kasvatav isik on hädaohus olev täisealine perevägivalla ohver ohvriabi seaduse § 9 lõike 2 tähenduses, peab kohaliku omavalitsuse üksus algatama juhtumikorralduse lapsele abi osutamiseks ning tegema koostööd Sotsiaalkindlustusameti ja teiste täisealist ohvrit abistavate asutustega.

Seega on MARAC mudeli puhul abivajava lapse juhtumikorraldajaks lastekaitsetöötaja, kes peab tagama, et kõik toiminguid, mis tulenevad LasteKSist ja SHSist (sh SHS § 144 lõige 1 punktid 8 ja 10) ja/või on kokkulepitud MARAC koosolekul, oleksid ellu viidud ja STARi kantud. Seaduse kohaselt ei erine MARAC juhtumi menetlemine STARis teistest juhtumikorralduse menetlustest. STAR on andmeregister, mis tagab isikuandmete seaduslikul käsitlemisel konfidentsiaalsuse, vajadusel on võimalik juhtum märkida

konfidentsiaalseks/privaatseks. Ohvrit kaitseb ohvriabi seaduse § 10 lõige 8, mille kohaselt ei pea vägivalla toimepanijale ja ohvrile STARis leiduvaid MARACiga seotud dokumente väljastama. Sotsiaalkindlustusamet on avaldanud kodulehel selgitava juhendi.

SKA juhib tähelepanu, et lapse eakohane areng eeldab toetavat ja turvalist keskkonda. Traumal on väga suur mõju lapse aju normaalsele arengule, aju keemiale ja närvisüsteemile. Kui lastega paaridel esineb LSV, mõjutab see alati peres olevaid lapsi, isegi kui vägivald ei ole suunatud otseselt lapse vastu. Lapsed pole mõjutatud ainult otseselt vägivalla kogemisest, pealt nägemisest, vaid sellest, et elavad keskkonnas, kus nende lähedast inimest kahjustatakse. Vägivalda kogenud lapse jaoks on professionaalne toetus ja kaasatus väga olulised, et vältida lapse enda jaoks näiliselt turvalisemat isoleerituse vajadust või riskikäitumise tekkimist/süvenemist. Seega on SKA arvamusel, et kõik LSV juhtumid, mis on seotud lastega peredega, peaksid olema lastekaitsetöötaja vaateväljas.

4.1.2 Järelevalve menetluses tuvastati juhtumeid, kus lapse/perekonnale on avatud mitu juhtumit. SKA rõhutab, et ühele perekonnale ei ole otstarbekas avada mitut juhtumit. Peret puudutav info peaks olema koondatud ühte menetlusse, nii et kogu pere/lapse kohta käiv teave oleks vajadusel kiiresti ja hõlpsalt kättesaadav. Kui ühe subjekti kohta on juba algatatud mitu paralleelset menetlust, siis saab osad neist lõpetada, sisestades vajaliku info ühe menetluse alla. Vastasel juhul tekib menetlejal segadus, mis toiminguid pere abistamiseks tehtud on ning lõppkokkuvõttes jääb puudulikuks abi andmise kvaliteet.

4.1.3 Abivajaduse hindamise eesmärk on tagada olukord, kus lapsele ei osutata juhuslikke ja käepäraseid meetmeid, mis kohaliku omavalitsuse üksusel olemas on, vaid selgitatakse välja lapse tegelik vajadus ning otsitakse sobivaid meetmeid nende vajaduste rahuldamiseks.

Lapse abivajadust hinnates peab lastekaitsetöötaja andma hinnangu lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile; last kasvatava isiku vanemlikele oskustele. Lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik peab lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib.

4.1.4 Tegevuskavasse toodud abimeetmed peaksid olema mõtestatud ja eesmärgipärased – meetmete rakendamine peab otseselt aitama kaasa lapse abivajaduse rahuldamisele ja juhtumi lahendamisele. Kui pakutavad abimeetmed ei täida oma eesmärki, ei pruugi need aidata kaasa lapse abivajaduse lahendamisele. Oluline on tegevuskava täitmise jälgimine ja tegevuskavasse toodud tegevuste tulemuslikkuse hindamine, sh vahehindamised ja eesmärgid, millest lähtudes saaks hinnata tulemuslikkust.

SKA juhib tähelepanu vajadusele kinnitada lapse abivajaduse hindamine ning tegevuskava. Osade kontrollitud juhtumimetluste juures on lastekaitsetöötaja lapse abivajadust hinnanud, kuid ei ole seda kinnitanud, mis võib jätta mulje, et tegu on tehnilise veaga, kuid probleem selle taga on siiski sisuline. Abivajadust hinnatakse juhtumiplaani ja tegevuskava koostamise käigus. Abivajadust tuleb hinnata koos lapse ja tema perega ning vajadusel kaasatakse teisi spetsialiste. Kui juhtumiplaan jääb kinnitamata, ei ole võimalik seda vanemale edastada. Juhtumiplaani koostamise mõte on saada ülevaade kõigist lapse heaolu kolmnurgaga välja toodud eluvaldkondadest, nendes esinevatest riski- ja kaitsefaktoritest ning tegevusplaanis kirja panna tegevused riskide maandamiseks. Lapsevanemale on oluline teada, millisena nähakse pere toimetulekut, ootusi ja tegevusi, mida tuleb koos lastekaitsetöötajaga või iseseisvalt teha, et tagada lapse heaolu.

Oluline on ajakohastada info abivajaduse hindamises, et see ei sisaldaks aegunud teavet, mida ei ole võimalik seostada kindla perioodiga. SKA juhib tähelepanu, et kui STARis on lapse abivajaduse hindamine täidetud, koostatud tegevuskava ning need nõuetekohaselt kinnitatud, siis salvestuvad dokumendid „Menetluse dokumendid“ alla ning on edaspidi kättesaadavad.

4.1.5 Analüüsitud menetlustes ilmnes, et abivajavale lapsele pakutakse meetmeid perega esmakohtumisel ning ilma lapse abivajadust hindamata. Vahel jääbki lapse abivajadus hindamata ning laps/pere suunatakse psühholoogi- või muule teenusele.

SKA juhib tähelepanu, et LasteKS § 17 lõike 3 kohaselt peab kohalik omavalitsus abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajadust hindama ja lapse abistamiseks meetmeid pakkuma. Samas LasteKS § 28 lõige 1 kohustab enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist hindama lapse abivajadust ning LasteKS § 29 lg 4 lubab juhtumikorralduse jätta algatamata ainult juhul, kui lapse abivajadus on võimalik rahuldada ühekordse meetmega. SKA on seisukohal, et abivajava lapse abivajadus ei saa rahuldatud ühekordse psühholoogi juures käimise või muu pikemaajalise teenuse ühekordsel kasutamisel, mistõttu ei ole neil juhtudel tegemist ühekordse meetmega. Kohustuslik on algatada juhtumimenetlus, koostada juhtumiplaan, st hinnata lapse abivajadus (lähtudes LasteKS § 28 lõike 2 sätestatud nõuetest) ja koostada abimeetmete rakendamise tegevuskava. Juhtumiplaani koostamisel tuleb muu hulgas järgida SHS § 9 lõikes 2, Sotsiaalkaitseministri 09.02.2016 määruse nr 10 „Juhtumiplaanis sisalduvate andmete loetelu“ § 1 lõikes 3, LasteKS § 21 lõike 2 punktides 1 ja 3 ning LasteKS § 29 lõikes 5 nimetatud nõudeid. Lisaks on oluline hinnata teenuse tulemuslikkust.

4.1.6 Kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja võib eraldada lapse perekonnast ja vajaduse korral määrata lapse ja vanema suhtluskorra enne hooldusõiguse piiramise kohtumäärust, kui lapse jätmine perekonda või vanema ja lapse vaheline suhtlus ohustab lapse tervist või elu. Otsusega eraldatakse hädaohus olev laps perekonnast ja määratakse tema viibimiskoht ning vajaduse korral lapse ja vanema suhtluskord kuni 72 tunniks alates lapse perekonnast eraldamisest. Laste perekonnast eraldamise otsus on haldusakt ja peab sisaldama perest eraldatud laste- ja vanemate üldandmeid, hädaohus oleva lapse perest eraldamise põhjuse kirjeldust, perest eraldamise seaduslikku alust, otsuse kehtivuse kuupäeva ja kellaaega, lapse viibimiskohta ja vajadusel suhtlemiskorda kuni 72 tunniks ning vaidlustamisviidet. SKA soovitab edaspidi võtta otsuse koostamisel aluseks nt SKA koostatud soovitusliku näidise.

4.1.7 Lastekaitsespetsialistid on teadlikud LSV juhtumite lahendamise e-kursusest Digiriigi Akadeemia keskkonnas, kuid ei ole seda veel läbinud. Edastame juhendi e-kursusega liitumiseks:

- Mine aadressile https://digiriigiakadeemia.ee
- Vali ülevalt paremalt „Logi sisse“
- Loo konto kasutades ID-kaarti, Mobiil-ID või Smart-ID võimalust
- Märgi asutus, kus töötad ning lisa töökohaga seotud e-posti aadress
- Tutvu ja nõustu keskkonna kasutustingimustega
- Kui oled keskkonda sisse logitud, kasuta kursusele pääsemiseks järgmist linki: https://digiriigiakadeemia.ee/course/view.php?id=35

4.2 Lastekaitsetöö paremaks korraldamiseks soovitab SKA:

4.2.1 Selleks, et Võru Vallavalitsuses tõhustada lastekaitsetöö korraldust on mitmed koostööpartnerid ja ka sotsiaalvaldkonna juht välja toonud vajaduse luua lisaks üks lastekaitsespetsialisti ametikoht.

4.2.2 Taotleda keerulisemate juhtumite lahendamiseks SKA laste heaolu osakonnalt nõustamist, et saada abi lapse abivajaduse hindamisel, leida lapse olukorra leevendamiseks lapsele ja tema perele sobivaid teenuseid ning valida lapse abivajaduse ärahoidmiseks või süvenemiseks tõhusaid meetmeid.

(allkirjastatud digitaalselt)
Monika Aun
järelevalve peaspetsialist